

פרשת השבוע על פי התיבות שלום

מקץ

קץ שם לחשך

במדרש (ריש סדר מקץ) דורש עה"פ ויהי מקץ שנתים ימים את הכתוב באיוב (כח) קץ שם לחשך וכו' אבן אופל וצלמות, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפלה, ומאי טעם קץ שם לחשך, שכל זמן שיצר הרע בעולם אופל וצלמות בעולם, דכתיב אבן אופל וצלמות. נעקר יצר הרע מן העולם, אין אופל ואין צלמות בעולם. ומשמעות דברי המדרש שכל עניני חשך ואופל וצלמות מקורם הוא כל זמן שישנו היצה"ר, שממנו נובע החשך והאפלה, הן בכללות ישראל והן בפרטות ישראל, ויהודי השרוי בחשכות בחי' אופל וצלמות, עצתו ותורתו ע"י שעוקר היצה"ר ועומד בניסיונות, שאז מתהפך מצבו וקץ שם לחשך, שכ"ז שיצה"ר בעולם חושך בעולם. ועל דרך זה הוא גם להיפך שכאשר מאיר האור ליהודי אז אין יצה"ר, שרק בזמן חשכות שולט היצה"ר, כמרומז במאה"כ (תהלים קד) תשת חשך ויהי לילה בו תרמש כל חיתו יער, היינו דבעת תשת חשך אז שולטים כחות הסט"א והיצרים האפלים, וכשאך תזרח השמש יאספון, כאשר מאיר האור ליהודי אז אין יצה"ר, כי כאשר אור לו הוא רואה את האפסיות שבכל עניני עוה"ז. וכונת המדרש להורות שזו אכן עיקר מטרת היצה"ר, להחשיך עיני יהודי לבל יראה אור באורו ית', וכמאמר רבוה"ק זי"ע עה"פ (תהלים קטו) עינים להם ולא יראו וגו', כאשר משתמשים עם העיניים להם, להנאת עצמם מתאות עוה"ז, או לא יראו את אור האלקות, וכן אם אזנים להם, לא ישמעו את קול ה', כי אמנם בעת תזרח השמש כאשר אור לו ליהודי אז אין יצה"ר, אבל היצה"ר מתגבר לפגום את אבריו של יהודי ואת עיניו להחשיכו לבל יראה את אור האלקות.

ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים, וע"ד מאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע, ביום השביעי נשיא לבני אפרים, שיום ו' דתנוכה חל בר"ח טבת, הוא היום שנאמר עליו בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים, שמרומז בזה כמאחז"ל (סוכה נב.) צדיקים נדמה להם כהר, שראשית תיקוני השוכבי"ם מתחילים כבר בשורשם מר"ח טבת. והוא ביום של הנשיא לבני אפרים, שזו היתה מדתו של אפרים, להתדיר אור עליון בכל עניני התיקונים של מדת יוסף, בבחי' שמש בגבעון דום, שמעט מן האור דוחה חשך הרבה. והוא למעלה מכל היגיעות שהאדם משקיע לגרש את החשך, שענין הארת הדעת, מה שמרגיש כי אצל השי"ת חשכה כאורה, שומר עליו מכל פגע. ואלו הם התיקונים העילאיים ביותר. ובעת שהשי"ת חונן ליהודי שעה של אור, זה הכח שעל ידו נעקר היצה"ר מעולמו ואין חשך ואין צלמות, כי מה שהאדם שרוי בחשכות ונדמה לו כי אינו מסוגל להיחלץ מאפלתו, הכל הוא מחמת היצה"ר, ותפקידו לעקור היצה"ר ולהדליק אור המגרש את כל החשך.

וכמו שמחמת אור השבת כל שולטני רוגזין ומארי דדינא כולהו ערקין ואתעברו מינה, כמ"כ מאיר נר תנוכה למטה מעשרה במדרגות הנמוכות מקום שלטון הקליפות והטומאה, וכמ"כ במאור עינים שאף כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, אך בתנוכה לבל ידח ממנו נדח יורד האור למטה מעשרה, שניצוץ האור מאיר ליהודי בכל מקום שהוא, ומכח זה מתגבר יהודי על כל כחות הסט"א.

וע"ד שמאור שבת מסוגל יהודי להמשיך הארה לכל ימות השבוע, כך נר תנוכה הוא בבחי' אחת בשנה להאיר אור האלקות על יהודי לכל השנה, ואז קץ שם לחשך ונעקר יצה"ר מן העולם.

וזו היתה גם כל כוונתם של היונים שהחשיכו עיניהם של ישראל, ולא היתה שום עצה איך לשבור את קליפת היונים ולגרש החשכות, רק להדליק את האור ובמיוחד להאיר למטה מעשרה. שעיקר כח היצה"ר הוא במקום של חשך, כי בשעה שהקב"ה עוזר ליהודי שעומד בישוב הדעת ובהארת הדעת, ורואה ומכיר את המלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה העומד עליו ורואה במעשיו, הריהו שמור עי"ז מהיצה"ר, וכל כחו של היצה"ר אינו אלא בשעת חשכות הדעת שהחשיכו עיניהם של ישראל, ובעיקר בענינים של למטה מעשרה, כי המת והלב יש בהם עדיין כח הארת הדעת והמחשבה, אבל למטה מעשרה, במדור התאווה, שם הוא חשך ואפלה, וע"כ בו עיקר משכן היצה"ר. והעצה היא ע"י הדלקת האור, ע"ד שמצינו בברכת יעקב למנשה ואפרים בני יוסף, שאמר אולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים. שהכונה בזה ליהושע שאמר (יהושע י) שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, וידם השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו. וענין שמש בגבעון דום, הוא שהאיר באור גדול ביותר שכל העולם ראה בעיניו תוקף הנס, עד יקום גוי אויביו, וכן שייך זה גם על אויבי הנפש, שהדרך לשבור כחות הסט"א הוא רק ע"י כח האור. ובזה אחיו הקטן יגדל

וטובה יש לי בבית גנזי, שבשבת יש רז פנימי טמיר ונעלם, שמלבד כל דיני השבת שנתפרשו בתורה, עוד יש בה סוד פנימי ונגוז ורוא דשבת, שהוא האור של שבת, שבשבת מאיר אור האלקות, דבר שאינו בכל שאר המצוות, ועליו נאמר לך הוודיעם. ועד"ז י"ל כוונת המדרש (דבר"ג א), ואת סבור שמה לרעתך נתתי לך את השבת לא נתתי לך אלא לטובתך, והקשה בזה מרן בב"א זי"ע, וכי איך יעלה על הדעת שלרעתכם אני נותן לכם את השבת. ופי' שמה תאמר לרעתכם אני נותן לכם את השבת, שהשבת ניתנה לעקירת הרע, איני נותן לכם את השבת אלא לטובתכם, השבת ניתנה בעיקר לעשה טוב, כמשנ"ת שסוד השבת ועיקרה הוא גילוי אור האלקות של אז תתענג על ה'. ועפ"ד י"ל עוד בזה, שאין עיקר השבת השביתה ואיסורי מלאכה, אלא לטובתכם, להאיר לכם באור המאיר בשבת שזהו התענוג הגדול ביותר שיש בעולם.

וכמ"כ הוא ענין נר תנוכה, שעיקר ענינו כאמור להדליק את אור הא', וכדאיתא בבני יששכר בשם בעל הרוקח, שבנר תנוכה מתגלה האור הגנוז, וכתב שם שכל דבריו הם בקבלה מפי אליהו הנביא. והוא כמש"כ הרמב"ן (פר' בהעלותך) אהא דאיתא בחז"ל שאמר הקב"ה לאהרן על אור המנורה שלך קיים לעד, דקאי על נר תנוכה שהוא המשך לאור המנורה והוא קיים לעד עד ביאת המשיח, והרי שבחנוכה נמשך מאור המנורה שהיא מהאור הגנוז.

ובאופן מיוחד ישנו ענין האור בשבת, שעיקר ענינה של שבת הוא האור, כמאמר מרן הס"ק מלכוביץ' זי"ע, רוא דשבת איהי שבת, ר"ז גימ' אור', והיינו שהאור של שבת זה עיקר שבת. שגם אם יקפיד בכל ההלכות והתומרות שבשבת, אך לא יהיה לו שום רגש בש"ק ובחשכה יתהלכו, חסר לו את עיקר השבת. וכמאמר הרה"ק הר"ש מקרלין זי"ע, שיהודי כזה לאחר פטירתו יהיה כספסל בגן עדן שאינו מרגיש מאומה. רוא דשבת והסוד הפנימי שלה הוא האור שבה, שיהודי ירגיש את התענוג של אז תתענג על ה', וכמד"כ אם תשיב משבת רגלך וגו' אז תתענג על ה', שלעומת התענוג הזה כל התענוגים וההנאות שבעולם הם כאין וכאפס. אור האלקות שהוא האור הגנוז מתגלה בשבת, והופעת האור הזה היא האתערותא לדעילא של שבת. וזהו שנאמר בהמשך דברי הוזה"ק לאחר רוא דשבת וכו', וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כולהו ערקין ואתעברו מינה, כי מפני האור הגנוז רוא דשבת מסתלקים ובורחים כל כחות הטומאה.

ועפ"ז י"ל מאחז"ל (שבת י:) אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני חפץ ליתנה לישראל לך והודיעם, שצ"ב מאי משמע בית גנזי, וכן במה השבת היא מתנה טובה יותר מכל שאר המצוות. אכן כוונת אומרו מתנה

אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו

במדרש (רבה פט, ג) בריש הפרשה דורש הפסוק (תהלים מ) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, זה יוסף, ולא פנה אל הרהיב, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי נתוסף לו שתי שנים. והקושיא ידועה שלכאורה הדברים סותרין, דקורא על יוסף אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, ומאידך אומר שנענש על הפגם כמדת הבטחון. ובספר דברי שמואל אי' בשם הרה"ק מויטבסק זי"ע שאמנם אצל כל אדם כשהקב"ה מזמין לו דרך השתדלות איך להינצל הריהו מחויב לעשות זאת, אבל לגבי יוסף זה נחשב לפגם מה שאמר זכרתי והזכרתי, כי לרום מדרגתו לא היה צריך לומר זאת. וע"פ דבה"ק עולים דברי המדרש לנכון ואינם סותרים, דזה גופא הדרש שהיות ואשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף, שהוא היה בתכלית שלימות הבטחון, לכן רק לו נחשב זאת כפגם שנענש עליו, שהוא לא היה צריך לשום השתדלות. וכהסיפור מהבעש"ט הק' בימים שהיה עוד נסתר, שפ"א לא היה לו מאום לצרכי שבת, והלך לביתו של גביר אחד והקיש בידלתו והלך לו, וואתו יהודי יצא לקראתו ורדף אחריו עד שהשיגו, ואמר לו אם דפקתם בדלת הרי מסתמא צריכים אתם למשוה ומדוע לא חכיתם עד שאפתח. ואמר לו הבעש"ט שהקב"ה קוצב לכל אחד כמה שצריך להיות לו, ומה שנקצב לו צריך בעצם להגיע אליו לביתו, אלא שאם יש בו איזהו משהו שאינו כראוי עליו לעשות גם השתדלות, ויש שדי בכך שידפוק בדלתו של אחר לצורך פרנסתו, ואם יש בו פגם יותר או צריך הוא גם להמתין שיצא אליו, ואצלי היה הגזר דין שאיני צריך יותר מאשר לדפוק בדלת, לכן דפקתי ומיד הלכתי.

ענין הבטחון הוא העצה שנתן לקב"ה ליהודי בבחי' נשק סודי בכל מיני המצבים שהוא נמצא, שכאשר בוטח בה' נפתחים לפניו כל השערים, וכמאה"כ (תהלים כה) אלקי כך בטחתי אל אבושה, באותה מדה שבך בטחתי כך אל אבושה. אם מגיע למדרגה יותר גבוהה בבטחון אינו צריך אז לשום השתדלות, ובאם לאו עדיין צריך הוא למעט השתדלות, כל חד לפום מדרגתו, אך הישועה האמיתית היא כאשר מגיע לבטחון המושלם שהוא סמוך ובטוח בה' במלוא הוודאות, שאז אינו צריך לעשות מאומה ולא לדבר מאומה אפילו זכרתי והזכרתי. וכמו שמפרשים בשם צדיקים מה שאמר יעקב אבינו לבניו ברדתם שנית מצרימה, אם כן אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש, ולכאורה תמוה למה הדגיש להם דוקא מעט, והלא כאשר רוצים לתת מנחה למלך גדול כיוסף שהיה בעת ההיא מושל בכיפה צריכים להביא מנחה ראויה. אלא שיעקב אמר להם שלא יעשו השתדלות מרובה כי אם השתדלות מועטת, וזהו אומרו אם כן אפוא, אם מראים לנו שנגזר כבר מן השמים שצריכים לעשות השתדלות, זאת עשו, לכהפ"ח שתהיה זו השתדלות מועטת ולא מרובה, ורק מעט צרי ומעט דבש. ובספה"ק נועם אלימלך (פר' בשלח) כתב עה"פ הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וז"ל, "כי אם היה בוטח בלב נאמן היתה פרנסתו מזומנת לו שלא בצער ועבדות כלל כי אם כמטר הזה ההולך שלא ביגיעה. ויצאו העם ולקטו, פי' אך כשאדם הוא מחוסר בטחון ויוצא מהגדר הנכון והראוי לבטוח בה', ולקטו דבר יום ביומו פי' צריך להתחדש אליו הלקיטה מחדש".

והיינו דבעצם אין האדם צריך לעשות מאומה עבור פרנסתו, וכאשר ירד הגשם מן השמים על הארץ בלא שום השתדלות מצד האדם כך היתה צריכה פרנסתו של אדם להיות נשפעת מן השמים, אלא שאם אין הבטחון שלו בשלימות הראויה צריך הוא לעשות פעולה לצורך פרנסתו, אם פעולה קטנה או יותר גדולה של יגיעה והשתדלות הכל לפי דרגתו בבטחון, אך אם יש לו בטחון מושלם משפיעים לו אז פרנסתו כגשם. ועד"ו אי' עוד בנועם אלימלך וכן בתורת אבות (בהר) בשם הרה"ק ר' זושא זי"ע, בהא דכתיב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וכו' וצויתי לכם את ברכתי, שיש לדקדק למה כתבה התורה את השאלה ג"כ ולא רק וצויתי וכו', אלא שבאמת כאשר יש אמונה ובטחון זהו צינור השפע שהקב"ה משפיע דרכו לאדם, ולא צריך אפי' ברכה מיוחדת, ורק אם תפלו ממדרגתכם וכבר תחששו ותשאלו מה נאכל, או אז יצטרך הקב"ה לצוות ברכתו.

והחידוש המיוחד בענין הבטחון הוא כמש"כ הרמב"ן בספר אמונה ובטחון (פ"א) עה"פ (תהלים לו) בטח בה' ועשה טוב, הקדים בטח בה' לעשה טוב, כלומר אע"פ שאין בידך מעשים ותדע בעצמך שאתה רשע, עם כל זה בטח בה' כי הוא בעל הרחמים וירחמך. שענין בטח בה' הוא אפילו אם עדיין אין בו מאומה מעשה טוב, באיזה שפל המצב שהנך נמצא בטח בה', ובכח הבטחון בלבד יפתחו בפניך כל השערים.

10 ויסוד הבטחון מקורו בדיברה הראשונה מעשרת הדברות, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שמקשים המפרשים מדוע לא נאמר אנכי ה"א אשר בראתי את העולם. וביארנו שבציווי זה שהוא מצות האמנת השם מרומז בו על ב' חלקי האמונה, אנכי ה', ואנכי אלקיך, האלקים שלך, שאתה לפני כבן לפני אביו, שאני משגיח עליך ומסור אליך לעשות הכל רק לטובתך. ועל חלק האמונה הזה שאנכי אלקיך נאמר ההמשך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, דהנה ביציאת מצרים היו ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה, ומדת הדין קטרגה עליהם הללו והללו עובדי ע"ז, וכפי שאחז"ל (שהש"ר ב) שישאל בעצמם אמרו למשה והלא כל ארץ מצרים מלאה בטנופי גלולי ע"ז שלנו והאיך אנו נגאלים. ועל דבר זה אמר משה רבינו והן לא יאמינו לי וגו' כי יאמרו לא נראה אלקי ה', שאין הכוונה שלא יאמינו בהש"ת, אלא אף שמאמינים הם בהש"ת לא יאמינו שבמצב כה שפל שהם נמצאים יוציא אותם הקב"ה ממצרים. ואח"כ נאמר ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וגו' שהאמינו בבשורת הגאולה. וע"ז אחז"ל (ילקוט הושע תקיט) בזכות אמונה נגאלו אבותינו ממצרים, שג"כ אין הכוונה בזכות אמונה בה', אלא באמונה שהוא אלקיך, בזכות שהאמינו שהם העם הנבחר

11 והוא ית' אלקיהם בכל מצב שהם נמצאים וכרחם אב על בנים ירחם עליהם. וכמו שאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע שעל בן מפגר מתעוררים רחמי האב עוד ביתר שאת, כי יודע שאין מי שירחם עליו ונכמרים רחמיו עליו. ובזכות אמונה זו נגאלו, בכח של אמונה ובטחון בה'. וע"כ נאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שזה קאי על בחי' האמונה שהוא ית' אלקיך שלך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים בכח האמונה שהאמנתם שהוא אלקיך.

12 ועד"ו מתבאר גם הנאמר בפר' שופטים (דברים כ), כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים. כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב, המה כל כחות הקליפה וכחות הטומאה, עם רב ממך, שממך בעצמך רח"ל יצאו כל הקליפות, לא תירא מהם. ולכאורה מה זה שאומר לא תירא מהם, בודאי יש לו לאדם להתיירא בראותו כל זאת. לכך נאמר לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים, שתתחזקו באמונה מכחה של יציאת מצרים שהייתם שם משוקעים במ"ט שערי טומאה והללו והללו עובדי ע"ז ומשם הוציאתיך ה' אלקיך, ובכח הבטחון תוכלו לנצח במלחמה. שכאמור כח הבטחון הוא הנשק הסודי שניתן ליהודי בכל מצב שהוא, שע"י שזוכה לבטחון נפתחים בפניו כל שערי רחמים ורצון.

13 ומש"נ ביעקב (בראשית לב) וירא יעקב ואחז"ל (ברכות ד.) שנתירא שמא יגרום החטא, אין הפי' שחטא הוא סתירה למדת הבטחון, כי בטחון יכול להיות אפילו כאשר יש חטא וכמו שהבאנו דברי הרמב"ן, אלא הכוונה שנתירא שמא יגרום החטא שיאבד את הבטחון, שבשעה שאדם חוטא נדמה לו שיש מסך המבדיל, ומזה נתיירא פן יכהה החטא את. בהירות הבטחון שלא ירגיש אז במלוא הבהירות שהקב"ה הוא אביו הרחמן.

14 והכח הזה של בטחון הוא אשר עמד להם לחשמונאים בצאתם למלחמה על מלכות יון הרשעה. כלל ישראל היה גם אז בשפל המצב מאד, ולא היה להם כי אם את כח הבטחון, וכדאיתא (במג"א או"ח סי' רצה בשם התשב"ץ) שאמרו את מזמור יושב בסתר שהוא השיר של בטחון, שזה היה להם כעין נשק סודי אשר הכריע את האויב, שמכחו מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים. ועפ"ז מתפרש מש"נ בהמשך, ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וכו', שהוא ע"ד שכתב הרה"ק רבי יצחק מרדוויל לפרש ל' התפלה, מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה, שבמעמד של קריעת ים סוף ראו ישראל שהם בניך, כמ"כ זהו ענין ואחר כך באו בניך, שהשיגו אז את ההרגשה של בניך, שזה הרי היה כל כחם לצאת למלחמה, מה שהרגישו כי הם בניך והקב"ה כביכול

3/1

13

מוכרח להושיעם ולא יניחם לטבוע ביון מצולה. וכמאמר צדיקים שפירשו מד"א היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים אם כבנים אם כעבדים, שהמשפט הוא על זה גופא אם כבנים אם כעבדים, האם העבדות שלהם היא כבנים או שעבודתם כעבדים, שאם העבדות שלהם כבנים אז נפתחים כל השערים. וזהו כל ענין נר חנוכה, להודיע שהשכינה שורה בישראל. כמ"ד כי אשב בחושך ה' אור לי, וגם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, שמרומז בזה גם על האויב הפנימי, שבשעה שיהודי מרגיש שהוא יושב בחושך ונמצא בגיא צלמות, יחזק עצמו בבטחון בה' שלא אירא רע כי אתה עמדי, ונר חנוכה מאיר אפילו בבחי' למטה מעשרה ואפילו בחוץ למי שהוא מתוץ לגבול הקדושה, שאור נר חנוכה מאיר בכל שנה ושנה לכלל ישראל להרגיש בחי' מלכותך ראו בניך.

10

14

עוד אי' במדרש, עה"פ ויהי מקץ שנתים ימים, שדורש ע"ז את הכתוב (איוב כח) קץ שם לחשך, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפלה, ומאי טעם קץ שם לחשך, שכל זמן שיצר הרע בעולם אופל וצלמות בעולם, דכתיב אבן אופל וצלמות. נעקר יצר הרע מן העולם, אין אופל ואין צלמות בעולם. דבר אחר, קץ שם לחשך, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפלה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום. והנה משמעות דברי המדרש שזה היה הזמן הקצוב לו כמה שנים יעשה באפלה בבית האסורים, עד העת שחלם פרעה את חלומו, שזהו הקץ שם לחשך. והר"ז סתירה לכאן לדברי המדרש הנ"ל, שע"י שאמר לשר המשקים וזכרתי והזכרתי נתוסף לו ב' שנים, ומשמע שהזמן הקצוב לו היה פחות שתי שנים. וקשה לומר שב' דעות הם כיון שאמורים הם בהמשך אחד. וכן צ"ב עצם דברי המדרש מה משמעות השאלה מאי טעם קץ שם לחשך, ומשמעות התשובה כי כל זמן שיצר הרע בעולם אופל וצלמות בעולם.

10

15

וי"ל הענין ע"פ דברי הרה"ק המגיד מקו'ניץ זי"ע (בהגהותיו לס' באר הגולה למהר"ל), כי כל סדר הבריאה קבוע ע"פ לוח הזמנים מעת בריאת העולם עד יאיר אורו של משיח. וכל המאורעות שקרו ויקרו בעולם קבוע זמנם ע"פ לוח הזמנים הזה. השנה שבה היה ביהמ"ק עתיד להבנות, והשנה שהיה עתיד ליחרב, וכל הגליות שעברו על ישראל, ובכלל זה גם הזמן שבו יאיר אורו של משיח, אלא שאם לא היו ישראל חוטאים היו מבטלים את קביעות הזמנים כי בתוך לוח הזמנים יש עוד הנהגה פנימית ע"ד אופן בתוך אופן, שישראל יכולים בכח מעשיהם לשנות את לוח הזמנים. ולדוגמא, חורבן ביהמ"ק שהיה קבוע הזמן לזה, ואם היו עושים את רצון ה' היה מתבטל הזמן, וכאשר לא עשו את רצון ה' נשאר הזמן הקבוע לזה מאז ומתמיד.

10

16

ועפ"ז י"ל דברי המדרש שמקשה מאי טעם קץ שם לחשך, שקץ שם לחשך משמע שהקב"ה קבע זמן לחשך שאינו תלוי כלל במעשי האדם ובבחי'תו, אלא יש קץ קבוע שכל זמן שלא הגיע אותו הקץ יהיה החשך, וכשיגיע הזמן יהיה מוכרח להתבטל, ולכאורה הר"ז היפך אמיתות הבחי'רה. ומתרץ כי כל זמן שהיצה"ר בעולם אופל וצלמות בעולם, נעקר היצה"ר מן העולם אין אופל ואין צלמות בעולם. והיינו, כי מכה ההנהגה הפנימית הרי ישראל בכח מעשיהם מסוגלים לשנות את לוח הזמנים, שאם נעקר יצה"ר מן העולם אין אופל ואין צלמות בעולם, ואפי' אם לא הגיע עדיין הזמן הקבוע יש לישראל הכח לעקירת היצה"ר, שע"י משנים את לוח הזמנים. ובהמשך מבאר המדרש כן לגבי יוסף, שע"פ לוח הזמנים היה קבוע לו הזמן שיעשה באפלה, עד עת החלום של פרעה שהתחילו שנות השבע, אלא שאם היה עומד בנסיון ולא היה אומר לשר המשקים זכרתי והזכרתי, היה משנה את לוח הזמנים, והיה יוצא לחפשי ב' שנים מקודם. ואמנם כמבואר הרי באמת אין זה חטא שהרי חייבים לעשות השתדלות, אלא שלפי דרגתו של יוסף נחשב לו ההשתדלות כפגם במדת הבטחון. והיינו שב' המדרשים אמת, שהזמן הקבוע היה מקץ שנתים ימים, אלא שאם לא היה מבקש משר המשקים שיזכרוהו, הרי בכח עמידתו בנסיון היה יוצא מקודם.

10

20

!

!